EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

17. jaanuar 2006 *

Kohtuasjas C-1/04,

mille esemeks on EÜ artikli 234 alusel Bundesgerichtshof'i (Saksamaa) 27. novembri 2003. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 2. jaanuaril 2004, menetluses

Susanne Staubitz-Schreiber,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president V. Skouris, kodade esimehed P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas ja J. Malenovský, kohtunikud A. La Pergola, J.-P. Puissochet (ettekandja), R. Schintgen, N. Colneric, S. von Bahr, J. Klučka, U. Lõhmus ja E. Levits,

kohtujurist: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
kohtusekretär: R. Grass,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

— Saksamaa valitsus, esindaja: A. Tiemann,

— Madalmaade valitsus, esindajad: H.-G. Sevenster ja N. A. J. Bel,

— Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: S. Grünheid ja A.-M. Rouchaud-Joët,

olles 6. septembri 2005. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta (EÜT L 160, lk 1; ELT eriväljaanne 19/01, lk 191; edaspidi „määrus") artikli 3 lõike 1 tõlgendamist.

2 See eelotsusetaotlus on esitatud Bundesgerichtshof'i menetluse raames, mis käsitleb S. Staubitz-Schreiberi (edaspidi „põhikohtuasja hageja") kaebust, mis on esitatud pärast tema maksejõuetusmenetluse (*Insolvenzverfahren*) algatamise taotluse järjestikku rahuldamata jätmist Wuppertali Amtsgericht Insolvenzgericht'is ja apellatsioonimenetluses Landgericht Wuppertal'is.

Õiguslik raamistik

3 Määruse neljanda ja kuuenda põhjenduse kohaselt reguleerib see piiriülese mõjuga maksejõuetusmenetluste algatamise pädevust ning otsuseid, mis tehakse otseselt maksejõuetusmenetluse alusel ja on sellega tihedalt seotud. Lisaks sellele sisaldab see nende otsuste tunnustamist ja kohaldatavat õigust käsitlevaid sätteid ning selle eesmärk on eelkõige vältida selliste olukordade teket, mis motiveerivad osapooli viima varasid või kohtumenetlusi ühest liikmesriigist teise enda jaoks soodsama õigusliku seisundi leidmiseks.

4 Määruse kaheteistkümnendast põhjendusest nähtub, et selle alusel on võimalik algatada põhimaksejõuetusmenetlus liikmesriigis, kus asub võlgniku põhihuvide kese. Sellisel menetlusel on üldine kohaldamisala ja selle eesmärk on hõlmata kõiki võlgniku varasid, eelkõige tingimusel, et paralleelselt põhimenetlusega algatatakse teiseseid menetlusi liikmesriigis või liikmesriikides, kus asub võlgniku tegevuskoht, ja mille mõju piirdub kõnealuses riigis või riikides asuva varaga.

5 Määruse artikli 1 lõike 1 kohaselt kohaldatakse seda „võlgniku kõiki võlakohustusi hõlmavate maksejõuetusmenetluste suhtes, mille käigus võlgnik kaotab täielikult või osaliselt oma vara käsutamise õiguse ja määratakse likvideerija", välja arvatud selle lõikes 2 loetletud erijuhud.

6 Määruse artikli 2 kohaselt on:

„a) maksejõuetusmenetlus — artikli 1 lõikes 1 nimetatud maksejõuetusmenetlus, mis hõlmab kõiki võlgniku võlakohustusi. Need menetlused on loetletud A lisas;

[...]

d) kohus — liikmesriigi kohtuorgan või mõni muu pädev organ, kes on volitatud algatama maksejõuetusmenetlust või võtma sellise menetluse käigus vastu otsuseid;

e) otsus, mis käsitleb maksejõuetusmenetluse algatamist või likvideerija määramist — sellise kohtu tehtav otsus, kes on volitatud kõnealuseid menetlusi algatama või likvideerijat määrama;

f) maksejõuetusmenetluse algatamise aeg — menetluse algatamisotsuse jõustumise aeg olenemata sellest, kas otsus on lõplik või mitte;

[...]"

7 Artiklis 3 on ette nähtud järgmised rahvusvahelise kohtualluvuse normid:

„1. Maksejõuetusmenetluste algatamiseks on pädevad selle liikmesriigi kohtud, kus asub võlgniku põhihuvide kese. Äriühingu või muu juriidilise isiku puhul peetakse vastupidiste tõendite puudumisel tema põhihuvide keskmeks registrijärgset asukohta.

2. Kui võlgniku põhihuvide kese asub liikmesriigi territooriumil, on teise liikmesriigi kohus võlgniku vastu maksejõuetusmenetluse algatamiseks pädev ainult juhul, kui kõnealusel võlgnikul on tegevuskoht selles riigis. See menetlus mõjutab ainult selliseid võlgniku varasid, mis asuvad viimati nimetatud liikmesriigi territooriumil.

3. Kui maksejõuetusmenetlus on algatatud lõike 1 alusel, peetakse hiljem lõike 2 alusel algatatavaid menetlusi teisesteks menetlusteks. Viimati nimetatud menetlused peavad olema likvideerimismenetlused.

4. Enne lõike 1 alusel põhimaksejõuetusmenetluse algatamist võib lõikes 2 osutatud teiseseid maksejõuetusmenetlusi algatada ainult juhul, kui:

a) lõike 1 alusel ei saa maksejõuetusmenetlust algatada selle liikmesriigi õigusaktides sätestatud tingimuste tõttu, kelle territooriumil asub võlgniku põhihuvide kese;

või

b) teisese maksejõuetusmenetluse algatamist taotleb võlausaldaja, kelle alaline elu- või asukoht või registrijärgne asukoht on liikmesriigis, kelle territooriumil tegevuskoht asub või kelle nõue tuleneb selles tegevuskohas toimuvast tegevusest."

8 Määruse artikli 4 lõikes 1 on sätestatud, et maksejõuetusmenetluse ja selle mõjude suhtes kohaldatakse „selle liikmesriigi seadust, kelle territooriumil menetlus on algatatud, edaspidi „menetluse algatanud riik"". Määruse artiklites 5–15 on siiski ette nähtud mitmed erandid menetluse algatanud riigi seadusest.

9 Määruse artikli 16 lõikes 1 on sätestatud, et „[m]aksejõuetusmenetluse algatamist käsitlevat otsust, mille on teinud artikli 3 alusel otsustamiseks pädev liikmesriigi kohus, tunnustavad kõik teised liikmesriigid alates selle jõustumisest menetluse algatanud riigis. Seda sätet kohaldatakse ka juhul, kui võlgniku suhtes ei saa tema vara arvesse võttes algatada menetlust teises liikmesriigis."

10 Määruse artikli 17 lõikes 1 on sätestatud, et „[k]ui käesolevas määruses ei sätestata teisiti, on artikli 3 lõikes 1 osutatud menetluse algatamise otsusel teistes liikmesriikides ilma täiendavate formaalsusteta samad tagajärjed nagu menetluse algatanud riigi seaduse alusel, tingimusel et kõnealuses teises liikmesriigis ei ole algatatud artikli 3 lõikes 2 osutatud menetlust."

11 Määruse artiklis 38 on ette nähtud, et „kui liikmesriigi artikli 3 lõike 1 alusel pädev kohus määrab võlgniku varade kaitsmiseks ajutise halduri, on kõnealusel halduril õigus taotleda võlgniku kõigi teises liikmesriigis asuvate varade säilitamiseks ja kaitsmiseks kõnealuse riigi seadusega ettenähtud meetmeid maksejõuetusmenetluse algatamise taotluse esitamise ja menetluse algatamise otsuse vastuvõtmise vahelisel ajavahemikul."

12 Üleminekusätetes, määruse artiklis 43 pealkirjaga „Ajaline kohaldamine", on ette nähtud:

„Käesoleva määruse sätteid kohaldatakse ainult pärast selle jõustumist algatatud maksejõuetusmenetluste suhtes. Käesoleva määruse jõustumise eelseid võlgniku õigustoiminguid reguleerib seadus, mida nende teostamise ajal kohaldati."

13 Määruse artiklis 44 pealkirjaga „Seos konventsioonidega" on lisaks ette nähtud:

„1. Pärast käesoleva määruse jõustumist asendab see määruses käsitletavates küsimustes ja liikmesriikide vahelistes suhetes eelkõige järgmisi kahe või enama liikmesriigi vahel sõlmitud konventsioone [...].

2. Lõikes 1 nimetatud konventsioonid kehtivad ka enne käesoleva määruse jõustumist algatatud menetluste suhtes.

[...]"

14 Määrus jõustus selle artikli 47 alusel 31. mail 2002. Selle A lisas on sama määruse artikli 2 punktis a nimetatud maksejõuetusmenetlusena mainitud Saksa *Insolvenzverfahren*'it.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

15 Põhikohtuasja hageja elukoht oli Saksamaal, kus ta juhtis ainuomanikuna telekommunikatsiooniseadmete ja nende lisade äriga tegelevat ettevõtet. Ta katkestas selle ettevõtte tegevuse 2001. aastal ning taotles 6. detsembril 2001 Wuppertali Amtsgericht-Insolvenzgericht'is tema vara käsitleva maksejõuetusmenetluse algatamist. 1. aprillil 2002 viis ta oma elukoha üle Hispaaniasse, kavatsedes seal elada ja töötada.

16 See kohus keeldus taotletud maksejõuetusmenetluse algatamisest 10. aprilli 2002. aasta määrusega vara puudumise tõttu. Landgericht Wuppertal jättis selle määruse peale esitatud põhikohtuasja hageja kaebuse 14. augusti 2002. aasta ja 15. oktoobri 2003. aasta määrustega rahuldamata, põhjendusel et Saksa kohtud ei ole vastavalt määruse artikli 3 lõikele 1 pädevad maksejõuetusmenetlust algatama, kuna põhikohtuasja hageja põhihuvide kese asub Hispaanias.

17 Põhikohtuasja hageja esitas Bundesgerichtshof'ile kaebuse eespool nimetatud määruste tühistamiseks ja asja tagasisaatmiseks Landgericht Wuppertal'ile. Ta väitis, et rahvusvahelist kohtualluvust tuleb kontrollida vastavalt maksejõuetusmenetluse algatamise taotluse esitamise hetkel kehtinud olukorrale ehk võttes käesolevas asjas arvesse tema elukohta Saksamaal detsembris 2001.

18 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib esmalt, et põhikohtuasi kuulub määruse kohaldamisalasse vastavalt selle artiklile 43 ja artikli 44 lõikele 2, kuna enne nimetatud määruse jõustumist 31. mail 2002 ei ole tehtud ühtegi positiivset otsust maksejõuetusmenetluse algatamise kohta.

19 Nimetatud kohus märgib seejärel, et põhikohtuasja hageja viis oma põhihuvide keskme üle Hispaaniasse pärast maksejõuetusmenetluse algatamise taotlemist Saksamaal, kuid enne sellise menetluse algatamist ja Saksa õiguse kohaselt mõju avaldamist.

20 Neil asjaoludel otsustas Bundesgerichtshof menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas liikmesriigi kohus, kellele on esitatud maksejõuetusmenetluse algatamise taotlus, on pädev nimetatud menetlust algatama, kui võlgnik viib pärast taotluse esitamist, kuid enne menetluse algatamist oma põhihuvide keskme üle teise riiki, või kuulub see pädevus selle teise riigi kohtule?"

Eelotsuse küsimus

21 Määruse artikli 43 esimene lause sätestab põhimõtte, mis reguleerib nimetatud määruse ajalise kohaldamise tingimusi. Seda sätet tuleb tõlgendada nii, et see on kohaldatav siis, kui enne selle jõustumist 31. mail 2002 ei ole tehtud ühtegi maksejõuetusmenetluse algatamise otsust, isegi kui menetluse algatamise taotlus on

esitatud enne seda kuupäeva. Käesolev asi käsitleb sellist olukorda, kuna põhikohtuasja hageja taotlus on esitatud 6. detsembril 2001 ning enne 31. maid 2002 ei ole tehtud ühtegi maksejõuetusmenetluse algatamise otsust.

22 Sellest järeldub, et eelotsusetaotluse esitanud kohus peab hindama oma pädevust põhikohtuasjas vastavalt määruse artikli 3 lõikele 1.

23 Selles sättes, milles on ette nähtud, et maksejõuetusmenetluste algatamiseks on pädevad selle liikmesriigi kohtud, kus asub võlgniku põhihuvide kese, ei ole täpsustatud, kas kohtul, kelle poole algselt pöörduti, säilib pädevus, kui võlgniku põhihuvide kese muutub pärast menetluse algatamise taotluse esitamist, kuid enne menetluse algatamise otsuse tegemist.

24 Pädevuse üleminek kohtult, kelle poole algselt pöörduti, teise liikmesriigi kohtule sel põhjusel oleks siiski vastuolus määruse eesmärkidega.

25 Ühenduse seadusandja meenutab määruse neljandas põhjenduses oma eesmärki vältida selliste olukordade teket, mis motiveerivad osapooli viima varasid või kohtumenetlusi ühest liikmesriigist teise enda jaoks soodsama õigusliku seisundi leidmiseks. Seda eesmärki ei saavutata, kui võlgnik võib menetluse algatamise taotluse ja menetluse algatamise otsuse vahelisel ajal oma põhihuvide keskme üle viia teise liikmesriiki ning seeläbi valida pädevat kohut ja kohaldatavat õigust.

26 Selline pädevuse üleminek on samuti vastuolus määruse teises ja kaheksandas põhjenduses meelde tuletatud piiriüleste maksejõuetusmenetluste tõhususe ja tulemuslikkuse parandamise eesmärgiga selles osas, milles see kohustaks võlausaldajaid andma võlgnikku alati kohtusse seal, kus ta otsustab omada enam-vähem lõplikku elu- või asukohta, ning võib viia praktikas tihti menetluse pikenemiseni.

27 Veelgi enam, selle kohtu pädevuse säilimine, kelle poole algselt pöörduti, annab suurema õiguskindluse võlausaldajatele, kes hindasid võlgniku maksejõuetuse korral võetavaid riske vastavalt tema põhihuvide keskme asukohale temaga õiguslike suhete loomise hetkel.

28 Põhimaksejõuetusmenetluse üldine kohaldamisala, vajaduse korral teiseste menetluste algatamine ning selle kohtu poolt, kelle poole algselt pöörduti, määratud ajutise halduri õigus taotleda meetmeid võlgniku teises liikmesriigis asuvate varade säilitamiseks ja kaitsmiseks kujutavad endast võlausaldaja jaoks olulisi tagatisi, mis võimaldavad kindlustada, et võimalikult suur osa võlgniku varast oleks kaetud, eelkõige kui viimane on muutnud oma põhihuvide keset pärast menetluse algatamise taotlust, kuid enne menetluse algatamist.

29 Seega tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimusele vastata selliselt, et määruse artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selle liikmesriigi kohtul, kelle territooriumil asub võlgniku põhihuvide kese viimase poolt maksejõuetusmenetluse algatamise taotluse esitamise ajal, säilib pädevus nimetatud menetlust algatada, kui nimetatud võlgnik viib pärast taotluse esitamist, kuid enne menetluse algatamist, oma põhihuvide keskme üle teise liikmesriigi territooriumile.

Kohtukulud

30 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotamise siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, v.a poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

Nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et selle liikmesriigi kohtul, kelle territooriumil asub võlgniku põhihuvide kese võlgniku maksejõuetusmenetluse algatamise taotluse esitamise ajal, säilib pädevus nimetatud menetlust algatada, kui nimetatud võlgnik viib pärast taotluse esitamist, kuid enne menetluse algatamist, oma põhihuvide keskme üle teise liikmesriigi territooriumile.

Allkirjad